

I ЕКОНОМІКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ (КАФЕДРАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ)

УДК: 657.6

АНИЩЕНКО Г.Ю., к. е. н.
м. Умань

Anishchenko G. U.
Uman, Ukraine

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТИ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність зміни на державному рівні стандартних підходів до складу основних форм фінансової звітності. Викладено проблемні питання відображення даних про результати діяльності суб'єктів економіки та вказано на основні напрями розширення інформаційного потоку для здійснення економічних оцінок та прийняття управлінських рішень. Врахування вказаних пропозицій дозволить розширити використання фінансової звітності для встановлення ділової репутації як загального інтегруючого критерію оцінки фінансово-економічного, соціального, екологічного та іншого стану справ суб'єкта звітування.

Ключові слова: фінансова звітність, суб'єкт звітування, інформаційні потреби, нефінансові показники, венчурний капітал, ділова репутація, пояснювальна записка до фінансової звітності.

TRANSFORMATION OF THE PURPOSE AND MISSION OF FINANCIAL REPORTING IN CURRENT CONDITIONS

Abstract.

The article is relevant to the topic because today, financial information is a static resource through which to formulate business development strategies, manage and coordinate business activities, and control the level of implementation of business plans. The necessity to change at the state level the standard approaches to the composition of the primary forms of financial reporting is substantiated. The problems of displaying data on the performance of economic entities and making management decisions are outlined. The purpose of the article is to substantiate the main directions of changes in the financial statements in accordance with the requirements of stakeholders and the developed structure of the updated content of the reporting forms within the scope of their use, as well as improving the information support of the management decision-making process. The research conducted in the article substantiated the need for transformation of the financial statements, which implies a change in its role and purpose. Increasing information requests make it necessary to improve the accounting and analytical management of business entities. The proposals made by the author will significantly expand the range of users of financial statements, make it more transparent, which will generally contribute to effective capital management by optimizing the distribution of capital by type of activity; minimizing financial risks; financial equilibrium and flexibility; formation of a business image of the enterprise. The use of such reporting for the investor may justify the implementation of investment processes.

Keywords: reporting entity, information needs, non-financial ratios, venture capital, goodwill, explanatory note to the financial statements.

Постановка проблеми. На сьогодні економічна інформація є незамінним ресурсом, завдяки якому формують стратегії розвитку бізнесу, здійснюють управління та координацію господарської діяльності, а також контролюють рівень виконання бізнес-планів. Для цього усі без виключення суб'єкти діяльності повинні володіти точною, своєчасною та достовірною інформацією про майновий стан своїх контрагентів, результати їх функціонування та фінансові можливості тощо. У результаті зведення макроекономічних показників важливо встановити не лише відповідність певним параметрам чи наскільки пропорційними є зміни в економіці, а й

визначити вектори економічного розвитку та політичного інтересу. На цей процес суттєвий вплив мають ризики, адже багато управлінських рішень доводиться приймати в умовах невизначеності та конфліктності, які обумовлюють появу економічних ризиків на різних стадіях реалізації бізнес-проектів. Через це дуже важливо спиратись на такі економічні дані, які б дозволили комплексно оцінити економічні факти, прийняти адекватні рішення, спрямовані на максимізацію економічної вигоди або мінімізацію втрат. Значні масиви економічних даних містяться у прилюдній фінансовій звітності, яка є набором економічних показників, зафіксованих

законодавством. Крім того, більшість її показників є агрегованими. Пакет фінансової звітності спрямований на те, щоб оцінити майновий і фінансовий стан, величину капіталу конкретного підприємства, рух його коштів та отримані сукупні доходи. Проте сучасні вимоги ставлять особливо підвищені вимоги до складу та наповненості форм фінансової звітності, що дозволило б провести оцінку суб'єктів звітності за різними критеріями: повноти, дотримання соціальних вимог, економічності, ризикованості, тобто тих аспектів, які є суспільно значимими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання засобами фінансової звітності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: Глен А. Велш, Деніел Г. Шорт, Кузнецова С.А., Кучеренко Т.Ю., Мільога Н.М., Метьюс М.Р., Перера М.Х.Б., Сльозко Т.М.

Незважаючи на усталену методику складання фінансової звітності пошук нових підходів відображення рівня організації та функціонування бізнесу суб'єктів господарювання є очевидним. Розробка та обґрунтування новітніх моделей національної звітності, трансформація вимог щодо її наповненості потребують напрацювання концепцій, які б інтегрували системи фінансових та нефінансових показників, забезпечуючи при цьому комплексну оцінку результатів учасників бізнесу.

Об'єкт дослідження: процес зміни вимог до змісту фінансової звітності за умови поглиблення соціально-економічних відносин суб'єктів економіки.

Предмет дослідження: сукупність теоретико-методологічних положень щодо трансформації мети і призначення публічної фінансової звітності та відповідності її суспільним запитам.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних напрямів змін фінансової звітності відповідно до вимог стейкхолдерів та напрацюванні структури оновленого змісту звітних форм у рамках розширення спектру їх використання, а також поліпшення інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. У системі звітності узагальнення залучених до виробництва ресурсів, вкладеного капіталу і зобов'язань підприємства концептуальними є вимоги міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку, які формують єдині правила щодо визначення економічного змісту, визнання, оцінки активів, зобов'язань на дату балансу, умов і порядку їх відображення у фінансовій звітності. Сучасна методологія і методика фінансової звітності не є досконалою. Для того щоб вітчизняні учасники бізнесу могли інтегруватись до світового економічного простору необхідно не лише дотримуватись норм міжнародних стандартів фінансової звітності при її складанні, а

й активно впроваджувати нові вимоги до її змісту та якісного наповнення. На сьогодні трансформаційні процеси гальмуються рядом чинників:

- макроекономічні (зовнішні) – пов'язані з існуванням законодавчих обмежень (національних стандартів) щодо складу й наповненості звітних форм. Незважаючи на наділення суб'єктів діяльності відносною самостійністю у вирішенні питань формування власної облікової політики, зведення даних, сформованих шляхом агрегування однакових показників, є не зовсім доречним та, інколи, некоректним через застосування різних методів обліку або оцінки об'єктів обліку;
- мікроекономічні (внутрішні) – обумовлені відсутністю інтересу власника розголошувати конфіденційну інформацію, а тому прийнятним у такому разі є скорочення показників звітності.

Підприємство, як окремо функціонуюча господарська одиниця, базується на правах власності на виробничі ресурси та повністю залежить від економічних інтересів власника. Тому лише від його бажання буде залежати на скільки публічною має бути інформація, яка не входить до складу фінансової звітності як обов'язкова. Досить часто даних фінансової звітності, складеної за національними стандартами, може бути достатньо для управління конкретним суб'єктом діяльності. Проте інформаційні потреби для державного управління, як правило, є значно ширші. Крім того, діяльність окремих компаній може стати об'єктом інтересу цільової аудиторії користувачів для забезпечення впевненості учасників бізнесу у доцільності зроблених інвестицій, або соціального інтересу в рамках розвитку регіону, держави чи суспільства в цілому. Саме держава на макrorівні «покликана забезпечити соціальну стабільність і належні умови для розвитку економіки через ефективне управління наявними ресурсами (капіталом) зі сторони як самої держави, так і суб'єктів господарювання», – Т. Кучеренко [5, С. 95]. Це відбувається за допомогою множини методів і прийомів, серед яких регламентація складу та інформаційної наповненості форм фінансової звітності дозволяють прозору та ефективному управлінню економікою.

Для того, щоб провести оцінку суб'єкта діяльності – потенційного бізнес-партнера чи економічного середовища для розміщення інвестицій необхідно використовувати не лише загальнодоступну інформацію, а й дані, отримані від власних економічних досліджень чи аутсортингу. Робота в умовах повної невизначеності (реалізація ризикових інвестиційних проектів) може допускати навіть промислове шпигунство. І це все – заради отримання економічних даних з їх цільовим спрямуванням на підвищення ефективності та конкурентоспроможності власних бізнес-структур.

Для успішного розвитку економіки необхідно забезпечити залучення джерел формування капіталу підприємств. В умовах фінансової чи геополітичної нестабільності, високого фінансового ризику, таким джерелом могут стати венчурні інвестиції, які дозволяють забезпечити прискорення інноваційного та технологічного розвитку. По суті, весь бізнес країни у майбутньому стане бізнесом венчурного типу. Тому для залучення інвесторів важливо забезпечити їх даними, які б вказали, яка частка виробництва підприємства є стабільною, а яка підпадає під зону ризику. Відповідь на це спроможна дати оновлена форма додатку до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами» (ф. № 6). У ній доцільно переглянути економічну основу вибору звітних сегментів з відмовою від господарської, географічно виробничої, географічно збутової сегментації, та застосуванням нового критерію аналітичного розрізу – здійснення виробничої діяльності за економічно сталими чи нестабільними економічними зонами. Якщо виробництво компанії знаходиться в екологічно несприятливій для цього місцевості, а при реалізації готової продукції можуть виникнути проблеми (наприклад, втрата доходів через низькі ціни) то й діяльність у цілому може розглядатись як нестабільна. Відповідно до цього підходу, якщо підприємство диверсифікує бізнес, але окремі його напрями характеризуються підвищеним ступенем економічного ризику і це потребує додаткових інвестицій, то відповідна інформація повинна бути обов’язково відображена сегментарно. Наприклад, компанії зі шкідливим виробництвом, які вкладають колосальні кошти у програми поліпшення екології регіону, користуються більшим авторитетом, порівняно з конкурентами, які не фінансують заходи екологізації (техніко-технологічне оновлення, раціоналізацію природокористування). Оприлюднення інформації про участь виробників у подібних програмах сприяє популяризації їх торгових марок та продукції на цільових ринках.

Окрім наведених прикладів впливу на ознаки нестабільності ведення бізнесу чи прийняття рішення щодо інвестування коштів можуть бути спричинені відсутністю страхування майна чи відповідальності, фінансування інноваційних програм, нестача виробничих ресурсів чи інвестицій у ресурсне відновлення тощо. Окрему групу факторів ризику становить недотримання підприємствами-реципієнтами соціальних програм чи елементарних соціальних стандартів, гарантованих на законодавчому рівні. Саме тому такі нестабільні сегменти, або «зони ризику» повинні бути відділені у звітності тих підприємств, які складають відповідну звітну форму.

Усі активи підприємств, залучених до господарського обороту повинні бути представлені по-

тенційним інвесторам з позиції права власності на них. Для цього примітки до річної фінансової звітності мають розкривати не лише сумарні залишки у розрізі видів активів за функціональним призначенням, а структурувати їх за правом користування, розпорядження чи володіння ними. Особливо це стосується тих видів нефінансових активів, які перебувають на відповідальному зберіганні, передані в оперативну оренду чи як внесок до статутного капіталу інших економічних суб’єктів, отримані у порядку фінансового лізингу. Зміна підходів порядку відображення інформації про активи у звітності потребує її інтерпретації з огляду на права власності.

Фінансова звітність за своєю суттю спрямована на відображення фінансового стану, грошових потоків, сукупних результатів діяльності, проте не містить жодних даних про один з важливих і незамінних ресурсів – людський капітал. Варто зауважити, що саме завдяки йому формується ділова репутація підприємства. Виключно через освітній рівень, професійні навички, кваліфікацію відбувається прямий вплив на економічні вигоди конкретного суб’єкта господарювання. Ділова репутація на сьогодні є одним із важливих критеріїв як для ведення бізнесу, так і його започаткування. Наприклад, у банківській сфері невідповідність ділової репутації засновника, а для засновника – юридичної особи і членів її виконавчого органу або наглядової ради та всіх осіб, через яких здійснюватиметься опосередковане володіння істотною участю в банку, встановленим Національним банком України вимогам є підставою для відмови у погодженні статуту чи навіть видачі ліцензії. Ділова репутація фірми повинна формуватись у професійному колі, а не із замовної реклами чи PR-кампаній. Споживачі товарів, робіт та послуг визначають лише імідж виробників, продукції та торгових марок. Засоби масової інформації є засобом впливу на суспільну думку. Разом з тим, основою для складання висновків про ділову репутацію має бути інформація, розміщена у її фінансовій звітності, та проаналізована сертифікованими дослідницькими (аналітичними) центрами, що уповноважені проводити ринкові дослідження. Під профспілковим наглядом перебувають питання дотримання роботодавцями своїх зобов’язань перед трудовими колективами щодо забезпечення соціальних гарантій та виплат працівникам. Також важливо було б оприлюднювати на широкий загальний рівень середньої заробітної плати, мінімальних та, особливо, максимальних доходів для конкретного роботодавця. Це питання загострилось на фоні розшарування суспільства за рівнем доходів, а тому постійно перебуває під контролем громадськості. Фінансова звітність у цьому повинна стати засобом набуття ділової репутації.

Одним із важливих принципів фінансової звітності є її автономність (Business Entity). Кожне підприємство має розглядатись як окрема господарська одиниця від його власників. Відповідно до цього у фінансовій звітності підприємства повинні бути відсутні дані про особисте майно, інші активи та зобов'язання, які належать власникам. Практика управління суб'єктом діяльності передбачає наділення виконавчих органів компанії правами керівництва. Для того, щоб більш повно оцінити рівень менеджменту та управління капіталом доцільно проаналізувати тенденції розвитку не лише підприємства, а й рівень матеріального добробуту менеджерів найвищого рівня керованого ним суб'єкта діяльності за аналогічний період: керівників, виконавчих директорів при одноосібному керівництві та дирекції, правління при колегіальному управлінні. Запровадження Е-декларування посадовцям дозволить отримати дані про матеріальне становище декларанта та встановити чи були факти скорочення прибутковості підприємства на фоні зростання добробуту його керівника (керівництва). Е-декларація – спосіб підтвердження прозорості власності на доходи та нерухомість. У випадках набуття обернено пропорційних тенденцій між занепадом підприємства (погіршенням його фінансового стану) та збагачення керівництва, можна вбачати корупційні діяння. У свою чергу такі обставини теж є зонами ризику для потенційних інвесторів.

Для того, щоб повноцінно оцінити діяльність підприємства та попередити прорахунки при розміщенні позикового капіталу необхідно передбачити застосування пояснювальної записки до фінансової звітності. Незважаючи на довільну форму такого документу, вона повинна розкривати ряд нефінансових показників, структурованих за розділами: інформація про частку венчурного капіталу; здійснення інноваційної діяльності; обсяг охоплення майна, діяльності та відповідальності страхуванням; фінансування екологічних проєктів; участь у соціальних проєктах, благодійництво, меценатство; дотримання трудових гарантій працівникам; декларування доходів менеджерів вищих рівнів; заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства. Детальний аналіз цих відомостей дозволить встановити відхилення чи пропорційність розвитку підприємства, комплексно підійти не лише до оцінки проблем, а й, головне, зважено підійти до пи-

тання фінансового контролю підприємства з боку засновників, громадськості.

Висновки. Проведені дослідження обґрунтували необхідність трансформації фінансової звітності, яка передбачає зміну її ролі та призначення. Зростаючі інформаційні запити обумовлюють потребу в поліпшенні обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю суб'єктів бізнесу. Вказані пропозиції значно розширяють коло користувачів фінансової звітності, зроблять її більш прозорою, що в цілому сприятиме ефективному управлінню капіталом шляхом: оптимізації розподілу капіталу за видами діяльності; мінімізації фінансових ризиків; досягненні фінансової рівноваги та гнучкості; формування ділового іміджу підприємства. Використання такої звітності для інвестора може слугувати обґрунтуванням для реалізації інвестиційних процесів.

References

1. Velsh G. (1999). Osnovi finansovogo obliku [per. z angl.]. Glen A. Velsh, Deniel G. Short. Kyiv.: Osnovi
2. Nacionalne (polozhennya) standart bukhgalterskogo obliku (2013).1 «Zagalni vimogi do finansovoyi zvitnosti»: nakaz Ministerstva finansiv Ukraini vid 07.02.2013 r. № 73 (zi zminami ta dopovnenniyami) Baza danih Zakonodavstvo Ukraini. VR Ukraini. - Available at: : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Konceptualna osnova finansovoyi zvitnosti (2010) [IASB] Baza danih Zakonodavstvo Ukraini. VR Ukraini. - Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
4. Kuznetsova S.A. Kontseptsiiia synerhii bukhgalterskoi zvitnosti v upravlinni ekonomikoii Ukrainy / S.A. Kuznetsova // Ekonomichni nauky. – Seriya: Oblik i finansy. – Vypusk 7 (25). Ch. 2. – 2010. – S. 151 – 159.
5. Kucherenko T.A. Henezys funktsii i kontseptsii finansovoi zvitnosti v systemi upravlinnia / T.A. Kucherenko // Visnyk TNEU. – 2009. – 1 3. S. 94–104.
6. Maliuha N.M. Bukhgalterskyi oblik v Ukraini: teoriia y metodolohiia, perspektyvy rozvytku: monohraf3ia / N.M. Maliuha. – Zhytomyr: ZhDTU, 2005. – 548 s.
7. Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 1 «Podannia finansovoi zvitnosti» (dokument u redaktsii vid 01.01.2012 r.) Baza danykh Zakonodavstvo Ukrainy / VR Ukrainy. – Rezhym dos-tupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
8. Slozko T.M. Bukhgalterskyi oblik v umovakh instytutitsiinykh peretvoren: teoriia i praktyka: monohrafia / T.M. Slozko. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2013. – 304 s.
9. Mathews M.R. Social and Environmental Accounting: A Practical Demonstration of Ethical Concern? M.R. Mathews // Journal of Business Ethics. – 1995. – 1 14 (8). – pp. 663 – 671.